

is empirische kennis wenschen gebruikt te zien, die onder dezen naam alleen de natuurwetenschappen willen verstaan.

Tegenover hen staan er anderen, die, wel verre van deze beperking te aanvaarden, haar juist in strijd achten met het begrip van wetenschap, die wat door empirie alleen in 't bewustzijn gekomen is slechts met den naam van kennis willen bestempelen of hoogstens voor een lagere wetenschap willen laten gelden en alleen hunne begrips- of ideëele wetenschappen dien eere naam waardig keuren.

En zeker, wilden de natuurwetenschappen niets anders zijn dan eene beschrijving van wat is en geschiedt in de natuur, eene reproductie van de werkingen van kracht en stof in de camera obscura van ons zinnelijk organisme, dan zouden zij op den naam van wetenschap geen aanspraak kunnen maken; doch met bewustheid kunnen zij dat niet willen: ze zouden zich zelve vernietigen; kracht en stof, natuur en atoom, scheiding en verbinding enz. worden alleen gekend, geweten, als begrippen en alles wat de natuurvorschuer doet is niets anders ten slotte dan een opereeren met deze begrippen.

Toch heeft de natuurwetenschap het volle recht om van het bestaan eener reëele, objectieve wereld, van dingen op zich zelf beschouwd, uit te gaan, ja zij moet dat doen, zij moet haar object als waar en waarachtig beschouwen; de kring door de dingen, de stoffelijke voorwerpen, geformeerd is het gebied, het domein, waar zij op heerscht, zonder hetwelk zij niet bestaat. In hare methode is zij aan het geloof in het bestaan en de waarheid dezer wereld gebonden.

Evenzoo hebben de geesteswetenschappen een eigen kring van objecten, van wier werkelijk bestaan zij moeten uitgaan als van eene onmiddellijke zekerheid. Twijfel aan de waarheid en zekerheid van dat bestaan, als oorsprong der waarneming en waarborg van de mogelijkheid van het weten, zou op de methode ook dezer wetenschappen eenen storenden en verderfelijken invloed hebben; een rechtstreeksch en onmiddellijk bewijs kan niet gegeven en mag niet geëischt worden; alleen overeenstemming en samenhang der waargenomen verschijnselen kan voor het denken bevestigen wat in den grond onmiddellijke zekerheid is voor het bewustzijn.

Naast deze beide groepen van wetenschappen en tevens ten nauwste met haar verbonden, staan de historische, wier object niet is de